

HISTÒRIA DEL PERIODISME

DADES BÀSIQUES DE LA MATÈRIA/ASSIGNATURA

Nom de	Mòdul	X	Periodisme i Societat		
	Matèria				
	Assignatura	X	Història del Periodisme		
Codi	29410		Tipus	Bàsica	X
				Obligatòria	
				Optativa	
Nombre de crèdits	6				
Curs	1r		Semestre	Tardor	X
	2n	X			
	3r				
	4t			Primavera	

DADES BÀSIQUES DEL PROFESSOR

Nom	Sebastià Serra Busquets				
Departament	Humanitats. Ciències Socials i Jurídiques				
Correu electrònic	s.serrabusquets@uib.es / sserra@cesag.org				
Hores de tutoria	Dimarts de 14 a 15 hores, i a hores a convenir				
Despatx	13				
Llengua en què s'impartirà la matèria/assignatura	Llengua catalana	Ús docent d'altres llengües	Llengua castellana		

DADES ESPECÍFIQUES DE LA MATÈRIA/ASSIGNATURA

1. DESCRIPCIÓ DE LA MATÈRIA/ASSIGNATURA

Justificació en el pla d'estudis

És una assignatura de caràcter bàsic inclosa en el mòdul "Periodisme i Societat". S'ha d'impartir a partir de les directrius de les Ciències Humanes i Socials, i s'estudia l'evolució del periodisme universal i de les Illes Balears.

Descripció del mòdul en què s'ubica la matèria/assignatura

S'imparteix en el primer semestre de segon curs i té una relació directa amb totes les assignatures del mòdul de "Periodisme i Societat": Teoria de la Informació, Teories de la Comunicació Social, Dret de la Informació i Ètica i deontologia de la informació.

Relació amb altres matèries que no pertanyen al mòdul
És important la relació amb les assignatures que fan referència al model d'ús lingüístic, el Fotoperiodisme, i Periodisme Interpretatiu i d'Opinió.
Relació amb el perfil de la professió
És important que els periodistes coneguin l'evolució històrica del periodisme amb tota la seva diversitat. A l'hora de formar futurs professionals s'han de fer saber les trajectòries dels mitjans de comunicació, i de les tècniques fins al moment present. A la vegada, és important que es coneguin les hemeroteques i que s'introdueixi l'hàbit de recerca.
Coneixements previs necessaris
Es recomanen coneixements de la història contemporània, de la història de les Illes Balears, així com també el coneixement d'hemeroteques, arxius i portals web. Els Arxius d'Imatge i So també s'haurien de conèixer.

2. COMPETÈNCIES DE LA TITULACIÓ QUE LA MATÈRIA/ASSIGNATURA CONTRIBUEIX A ASSOLIR:

Competències generals del CESAG que la matèria/assignatura contribueix a assolir:

- CG4 Observar, analitzar i processar informacions rellevants per emetre judicis fonamentats científicament.
- CG9 Saber cercar les claus interpretatives de qualsevol fenomen natural, social, econòmic, històric i polític.
- CG10 Conèixer i respectar la diversitat i el món multicultural.
- CG11 Actuar coherentment amb els principis de l'humanisme cristià.
- CG12 Aprendre a aprendre.

Competències específiques de la titulació que la matèria/assignatura contribueix a assolir:

- CE5 Conèixer l'estructura dels mitjans de comunicació i els formats principals i analitzar-ne la relació que mantenen amb els diferents estils de vida contemporanis.
- CE4 Conèixer l'estat del món i la seva evolució històrica recent per comprendre'n els diferents paràmetres: polítics, econòmics, culturals i religiosos.
- CE11 Conèixer l'evolució històrica de les diferents tradicions periodístiques (locals, europees i internacionals) i les teories i corrents que les analitzen.
- CE13 Conèixer la realitat social, cultural, política i dels mitjans de comunicació de la comunitat autònoma i les interrelacions que estableixen amb el context espanyol, europeu i mundial.

3. OBJECTIUS/COMPETÈNCIES (RESULTATS D'APRENTATGE):

- Conèixer la realitat social, cultural i política dels mitjans de comunicació de la Comunitat Autònoma i les seves interrelacions amb el context espanyol, europeu i mundial-
- Conèixer l'evolució històrica de les diferents tradicions periodístiques i les diferents teories i corrents que analitzen aquestes tradicions.

4. CONTINGUTS:

1. INTRODUCCIÓ.

- 1.1 Metodologia. Mètodes d'anàlisi d'història dels mitjans de comunicació.
- 1.2 Fonts per als estudis dels mitjans de comunicació.
- 1.3 Criteris per a un història de la comunicació social.
- 1.4 Mitjans de comunicació i societat. Aspectes empresarials. La premsa gratuïta.
- 1.5 Evolució de la professió periodística.
- 1.6 Els lectors i els índexs d'audiència.
- 1.7 Periodisme i llibertat d'expressió
- 1.8 El periodisme com a Patrimoni.

2. L'EVOLUCIÓ DEL PERIODISME DE FINAL DEL SEGLE XVIII FINS A LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

- 2.1 Els antecedents.
- 2.2 Cronologies: el món, l'Estat espanyol, les Illes Balears. Els espais de comunicació.
- 2.3 L'evolució periodística des de final del segle XVIII fins la segona meitat del segle XIX.
- 2.4 Periodisme i societat urbana.
- 2.5 Cap a la premsa de masses a l'era de l'Imperialisme (1870-1914).
- 2.6 La configuració industrial de la premsa.

3. LES TRANSFORMACIONS PERIODÍSTIQUES EN EL PERÍODE D'ENTREGUERRES.

- 3.1 Cronologies: el món, l'Estat espanyol, les Illes Balears. Els espais de comunicació.
- 3.2 Noves tendències occidentals al periodisme.
- 3.3 El periodisme urbà. La imatge: premsa humorística i gràfica. Noticiaris cinematogràfics.
- 3.4 El fotoperiodisme.
- 3.5 El nou periodisme dels Estats Units.
- 3.6 Els impactes de les guerres en el periodisme.

4. EL PERIODISME DES DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

- 4.1 Cronologies: el món, l'Estat espanyol, les Illes Balears. Els espais de comunicació.
- 4.2 La lluita per a una informació lliure.
- 4.3 El periodisme de la clandestinitat. La premsa clandestina.
- 4.4 El periodisme d'anàlisi.
- 4.5 Agències de premsa, corresponsalies. Escriptors i periodistes.
- 4.6 Canvis empresarials: el periodisme d'empresa. Les transformacions empresarials.
- 4.7 L'auge i impacte del periodisme radiofònic.
- 4.8 La televisió.

5. LES TRANSFORMACIONS EN EL PERIODISME EN EL TEMPS PRESENT

- 5.1 Cronologies: el món, l'Estat espanyol, les Illes Balears. Els espais de comunicació.

- 5.2 Evolució i resistència dels grans mitjans de comunicació. Els grups multimèdia.
- 5.3 El nou periodisme informatiu i d'opinió. Models a les transicions polítiques.
- 5.4 Magazins, revistes i suplementos.
- 5.5 Periodisme de proximitat. La premsa, ràdio i televisió local.
- 5.6 El reporterisme audiovisual. La ràdio i la televisió en la transformació de la professió.
La televisió com a mitjà de referència.
- 5.7 Periodisme especialitzat.
- 5.8 El periodisme d'investigació.
- 5.9 Dels nous reporters al periodisme digital. La globalització del periodisme. Del periodisme professional al periodisme participatiu.
- 5.10 El desenvolupament del periodisme digital. Les noves tecnologies.

5. METODOLOGIA:

Modalitats d'organització			
Interacció professor-estudiant (Presencial / on-line)	Centrades en el professor	Classes teòriques	30%
		Classes pràctiques	
	Centrades en l'estudiant	Seminaris - Tallers	10%
		Exposició de treballs	
		Activitat d'avaluació	
Treball autònom de l'estudiant (No presencial)	Estudi i treball individual	Estudi de teoria	60%
		Preparació de treballs	
		Preparació activitat d'avaluació	
	Estudi i treball en grup	Estudi de teoria	
		Preparació de treballs	
		Preparació activitat d'avaluació	
Metodologies			
<ul style="list-style-type: none"> -Classe magistral. -Pràctiques amb documents escrits i audiovisuals. -Sortides per conèixer les hemeroteques i per consultar-hi les publicacions de les Illes Balears des de final del segle XVIII fins al temps present. -Coneixement de professionals i empreses de comunicació. -Consulta de portals web. -Elaboració de dossiers de premsa. -Treball autònom: utilització de la bibliografia i introducció a la recerca. 			
Cronograma setmanal			
Es lliurarà el primer dia de classe.			

6. AVALUACIÓ

Estratègies d'avaluació
Tasques d'avaluació contínua a través del seguiment del dossier d'aprenentatge.
Participació activa a l'aula.
Pràctiques a les hemeroteques.
Tutories individuals.
Tutories en petits grups.
Prova escrita.

Resultats d'aprenentatge	Instruments d'avaluació i pes en la qualificació			
	Instrument	Pes en la qualificació %	Mínims	Caràcter
<p>* Definir els termes que vertebreren el subjecte del nostre estudi.</p> <p>* Descobrir la importància de la Història del Periodisme i la seva importància a la vida quotidiana i a l'exercici de la directa relació amb els estudis de Comunicació de la professió periodística.</p> <p>* Conèixer els mecanismes i processos històrics de la Història del Periodisme</p> <p>* Valorar l'evolució del periodisme a les diferents etapes històriques i la seva funció social.</p> <p>* Interrelacionar la història del periodisme amb la història de les Illes Balears, l'Estat Espanyol i la Universal</p> <p>* Interrelació entre passat, present i futur</p> <p>* El periodisme com a Patrimoni</p>	<p>Treballs personals i en petit grup al llarg del semestre, els quals es desenvoluparan en els dossiers individuals d'aprenentatge, que seran revisats i avaluats periòdicament i que inclouran les tasques encomanades a l'aula i els següents aspectes:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sortides a les hemeroteques durant el semestre, de les quals s'haurà de presentar una memòria redactada en el dossier analitzant les publicacions consultades. -Es faran dossiers de premsa dels temes indicats. -Es faran entrevistes a diferents professionals del periodisme. -Es consultaran portals web. -Es treballaran arxius del so i de la imatge. <p>Examen escrit que tindrà lloc al final del semestre, en el qual hi haurà aspectes teòrics i pràctics.</p>	65 %	35 %	R
		35 %	15 %	R

Mecanismes de seguiment de la matèria/assignatura

- Almenys dues tutories al llarg del curs: una a començament i l'altra al final de curs.
- Reunions específiques en grups de treball per orientació del treball autònom i en grup.
- Activitats en grup.
- L'alumne/a utilitzarà el seu treball individual o en grup (dossiers, carpetes o quaderns) que serviran per a l'avaluació contínua.

7. RECURSOS**Bibliografia bàsica**

- ALBERT, Pierre: *Historia de la Prensa*, Rialp, Barcelona. 1990
- ALBERT, Pierre: *Història de la radio y la televisión*. Fondo de Cultura Económica, Méjico, 2001.
- ALTABELLA HERNÁNDEZ, José: *Fuentes crítico-bibliográficas para la historia de la prensa provincial española*. Editorial de la Universidad Complutense de Madrid. Servicio de Reprografía. Madrid, 1963.
- ÁLVAREZ, J. M.; LLUC, J.: *El futuro audiovisual en España. Las transformaciones ante el nuevo marco europeo*. Fundesco. Madrid, 1992
- BAGET HERMS, Josep Maria: *Historia de la televisión en España*. Feed Back. Viladecavalls, 1993
- BARRERA, Carles (coord.): *Historia del periodismo universal*. Ed. Ariel, Barcelona, 2004.
- BARRERA, Carlos, (coord.): *Del gacetero al profesional del periodismo. Evolución histórica de los actores humanos del cuarto poder*, Fragua, Madrid. 1999
- BONVIN, Marcos Andrés: *Medios De comunicación. Historia, lenguaje y características*. Ed. Octaedro, Barcelona, 2005
- BRIGGS, Asa i BURKE, Peter: *De Gutenberg a Internet. Una historia social de los medios de comunicación*, Taurus, Madrid. 2002
- BUSQUET DURAN, Jordi: *Mitjans de comunicació digital. Història i actualitat*. UOC. Barcelona, 2010.
- BUSTAMANTE, Enrique (coord.): *Hacia un nuevo sistema mundial de comunicación. Las industrias culturales en la era digital*. Gedisa. Barcelona, 2003.
- BUSTAMANTE, Enrique: *Radio y Televisión es España*. Ed. Gedisa, Barcelona, 2006
- CARDÚS, Salvador: *La prensa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya (1976-1996)*. Grey de Fundació. Barcelona, 1998.
- CASTELLS, Manuel: *Comunicación y poder*. Alianza. Madrid, 2009.
- CASTELLS, Manuel: *L'era de la informació. Economía, sociedad i cultura*. 3 vol. UOC. Barcelona, 2003.
- DD. AA.: *Periodisme i periodistes. De les gasetes a la Xarxa*, Barcelona, ENM, 2001.
- DD. AA.: *Periodistes sota censura. De la fi de la guerra civil a la llei de premsa*. Col·legi de Periodistes de Catalunya, Barcelona, 1999.
- DIAZ NOSTY, Bernardo: *El déficit mediático. Donde España no converge con Europa*. Ed. Bosch. Col. Bosch Comunicació. núm. 30. Barcelona, 2005.
- DÍAZ, Lorenzo: *La radio en España 1923-1995*. Ed. Alianza, Madrid, 1995.
- DÍAZ, Lorenzo: *La televisión en España 1949-1995*. Ed. Alianza, Madrid, 1994.
- FERNÁNDEZ DEL MORAL, Javier (coord.): *Periodismo especializado*. Ed. Ariel, Barcelona, 2004.

- FIGUERES, Josep Maria: *Prensa i nacionalisme*, Pòrtic, Barcelona, 2002.
- FUENTES, Juan Francisco i FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, Javier: *Historia del periodismo español*, Síntesis, Madrid. 1997.
- GARCÍA GALINDO, Juan Antonio; GUTIÉRREZ LOZANO, Juan Francisco, i SÁNCHEZ ALARCÓN, Inmaculada (ed.): *La comunicación social durante el franquismo. IV Encuentro de la Asociación de Historiadores de la Comunicación*. Centro de Ediciones de la Diputación Provincial de Málaga (CEDMA). Màlaga, 2002.
- GIFREU, Josep: *Estructura general de la comunicació*. Ed. Pòrtic, Barcelona, 1996.
- GIFREU, Josep: *La pell de la diferència. Comunicació, llengua i Cultura des de l'espai català*. Enciclopèdia Catalana. Edicions Pòrtic. Barcelona, 2006.
- GÓMEZ MOMPART, Josep L. i MARÍN OTTO, Enric: *Historia del periodismo universal*. Ed. Síntesis, Col. Ciencia Información, núm. 23, Madrid, 1998.
- GUBERN, Roman: *La televisión*. Bruguera. Barcelona, 1965.
- GUILLAMET, Jaume: *Història de la Premsa, la Ràdio i la Televisió a Catalunya (1941-1994)*, La Campana. Barcelona, 1994.
- GUILLAMET, Jaume: *Història del periodisme. Notícies, periodistes i mitjans de comunicació*, Aldea Global, Barcelona. 2003.
- GUTIÉRREZ ESPADA, Luís: *Historia de los medios audiovisuales*. Ed. Pirámide. 1982.
- HUERTAS, Josep Maria *El periodista. Entre la indefinició i l'ambigüitat*. Dèria editors, Barcelona, 1998.
- MARÍN i LLADÓ, Carles: *La noticia audiovisual a través de la historia de la televisión*. Calima. Palma, 2003.
- MARÍN, Enric: «Els condicionants ètics de la comunicació. Societat Catalana de Comunicació» a *III Conferència Anual. Treballs de Comunicació*. Societat Catalana de Comunicació. Barcelona, 1994, pàg. 27-30.
- MARÍN, Enric: «Ètica dels periodistes o ètica dels mitjans». *III Converses a la Pedrera. Ètica i comunicació social*. Centre d'Investigació de la Comunicació. Barcelona, 1993, pàg. 53-54.
- MARÍN, Enric: «Història de la comunicació i polítiques comunicatives. Una perspectiva metodològica». *I Encuentro de la Asociación de Historiadores de la Comunicación*. Metodologías para la historia de la Comunicación Social. Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 1996, pàg. 41-44.
- MARIN, Enric; TRESSERRAS, Joan Manuel: *Communication Technology, Power Strategies and Historical Construction of Nacional Identities*. AIECS, IAMCR, AIERI. *Intercultural Communication*. Institut de la Comunicació. Barcelona, 2002,
- MORAGAS, M.; GARITAONANDÍA, C. (ed.): «Introducció. Les regions a l'espai audiovisual europeu». *Anàlisi*. núm. 17, 1994, pàg. 13-28.
- MORAGAS, M.; GARITAONANDÍA, C. (ed.): «Monogràfic: La televisió a les regions, nacionalitats i als petits països de la Unió Europea». *Anàlisi*. núm. 17, 1994, pàg. 9-11.
- MORAGAS, M.; LÓPEZ, B.: *Les regions: una qüestió pendent en la política audiovisual europea*. *Anàlisi*, núm. 17, 1994, pàg. 165-175.
- PALACIO ARRANZ, Manuel: *Historia de la televisión en España*, Editorial Gedisa. Barcelona, 2001.
- PALACIO, Manuel: *Historia de la televisión en España*. Ed. Gedisa, Barcelona, 2001.
- PEÑAFIEL, Carmen; LÓPEZ, Nereida; FERNÁNDEZ DE ARROYABE, Ainoa: *La transición digital de la televisión en España. Tecnología, contenidos y estrategias*. Bosch. Barcelona, 2005.
- PIZARROSO QUINTERO, Alejandro, (edit): *Historia de la Prensa*, Centro de Estudios Ramón Areces, Madrid. 1994.

- PIZARROSO QUINTERO, Alejandro: *De la Gaceta Nueva a Canal Plus. Breve historia de los medios de comunicación en España*. Ed. Complutense. Madrid, 1992.
- Programa de les Nacions Unides per al desenvolupament. *Informe sobre el Desenvolupament Humà 2004. La llibertat cultural en la diversitat del món d'avui*. Angle. Barcelona, 2004.
- REIG, Ramón: *Medios de comunicación y poder en España. Prensa, radio, televisión y mundo editorial*. Piados. Barcelona, 1998.
- RUEDA, : *La televisión en España. 1956-2006*. Editorial Fragua, Madrid.
- SÁIZ, María Dolores i SEOANE, María Cruz: *Historia del periodismo en España. 3. El siglo XX (1898-1936)*, Alianza Universidad, Madrid. 1996.
- SÁIZ, María Dolores i SEOANE, María Cruz: *Historia del periodismo en España. 1. Los orígenes. El siglo XVIII*, Alianza Universidad, Madrid. 1983.
- SÁIZ, María Dolores i SEOANE, María Cruz: *Historia del periodismo en España. 2. El siglo XIX*, Alianza Universidad, Madrid. 1987.
- SÁNCHEZ ARANDA, José Javier i BARRERA DEL BARRIO, Carlos: *Historia del periodismo español. Desde sus orígenes hasta 1975*, Eunsa, Pamplona. 1992.
- TIMOTEO ÁLVAREZ, Jesús: *Gestión del poder diluido. La construcción de la sociedad mediática (1989-2004)*. Pearson Educación. Madrid, 2005.
- TIMOTEO ÁLVAREZ, Jesús: *Historia de los medios de comunicación en España. Periodismo, imagen y publicidad (1900-1990)*, Ariel, Barcelona. 1989.
- TIMOTEO ÁLVAREZ, Jesús: *Historia y modelos de comunicación en el siglo XX*, Ariel Comunicación, Barcelona. 1987.
- TIMOTEO ÁLVAREZ, Jesús: *Historia y modelos de la comunicación en el s. XX. El nuevo orden informativo*. Ed. Ariel, Barcelona, 1992.
- TRESSERRES, Joan Manuel (ed.): «Globalització, industria audiovisual i diversitat cultural» a *Quaderns del CAC, Consell audiovisual de Catalunya* núm. 14, Barcelona, setembre-desembre 2002.
- TRESSERRES, Miquel (dir.): *Els fets de març de l'11-M al 14-M: Política i comunicació*. Ed. Trípodos, Barcelona, 2004.
- TUBELLA Imma: *Televisió i identitat cultural. El repte de la televisió pública a Europa*, Centre d'Investigació de la Comunicació. Barcelona, 1992.
- WEILL, George: *El periódico. Orígenes, evolución y función d ela prensa periódica*. Ediciones y Publicaciones Universidad de Sevilla 2007.
- WILLIAMS, Raymond, (edit): *Historia de la Comunicación*, 2 volums, Bosch Comunicación, Barcelona. 1992.
- WOLF, M.: *Els efectes socials dels mitjans de comunicació de masses*. Pòrtic. Barcelona, 1992
- WOLF, M.: *La investigación de la comunicación de masas. Crítica y perspectiva*. Paidós. Barcelona, 1987.

Bibliografía complementària

- BARRERA, Carlos, (edi): *El periodismo español en su historia*, Ariel Practicum, Barcelona. 2000.
- BELTRÁN, Aldolf: *100 notícies d'un segle*. Ed. Pòrtic, Barcelona, 2000.
- CASASÚS, Josep Maria. *Periodisme català que ha fet història*, Ed. Proa, Barcelona 1995.
- CASTELLS, Manel: *Observatorio global. Crónicas de principios de siglo*. La Vanguardia Ediciones. Barcelona, 2006.
- DD. AA. *Madrid en guerra. Crónica de la batalla de Madrid*, Barcelona, Destino, 2004. o 2a ed. a Barcelona, Planeta, 2005.

PILGER, John: *¡Basta de mentiras! El periodismo de investigación que está cambiando el mundo*. RBA Editores, Barcelona, 2007.

ROVIRA i VIRGILI, Antoni: *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, Ed. Proa Barcelona, 2005.

SINOVA, Justino (edit.): *Un Siglo en 100 artículos*, La Esfera de los Libros, Madrid. 2002.

Altres recursos

-Portals web

-<http://www.ashiscom.org> (Portal de l'Asociación de Historiadores de la Comunicación).

-<http://www.scc.iec.cat> (Portal de la Societat Catalana de Comunicació).

-Dossier d'estudis sobre la premsa, la ràdio i la televisió de les Illes Balears realitzat pels professors Arnau Company, Neus Fernández i Sebastià Serra.

-Llibres de reculls d'articles de periodistes de les Illes Balears.

-Arxius de la Imatge i So.

-Documentació audiovisual.